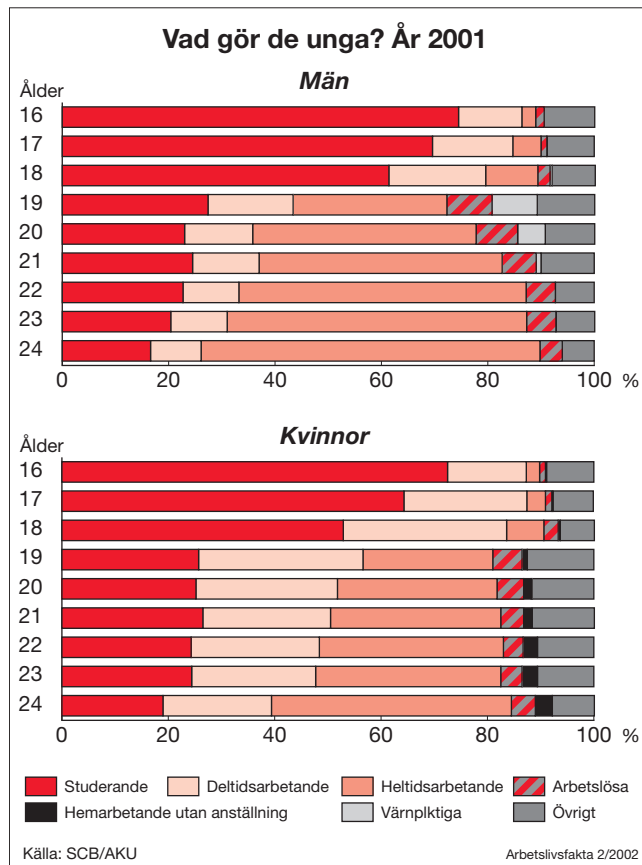

TEMA: UNGDOMAR

Detta nummer av Arbetslivsfakta handlar om ungdomar och deras arbetsliv. År 2002 har Sverige närmare en miljon invånare i åldern 16–24 år. En mycket stor del av de unga ägnar sig åt studier på heltid. Deras arbetskraftsdeltagande är därför lågt, men sysselsättningsgraden ökar successivt för att i 30-årsåldern i stort sett nå upp till den nivå som gäller för åldrarna där ovanför.

ARBETSMARKNAD

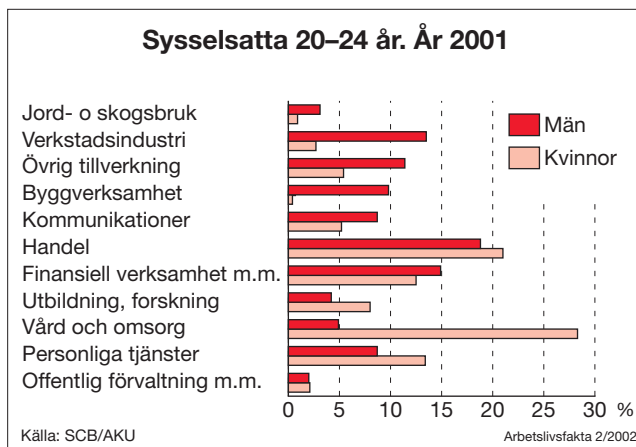
Vägen från studierna till arbetsmarknaden för de unga kan i många fall vara lång och krokig. Det är vanligt med visstids-, deltid- och behovsanställningar, och det förekommer också ofta obekväma arbetstider. Exempelvis är hos 20–24-åringarna en anställning av tre tidsbegränsad men för 30-åringarna bara en av tio. Vanliga ingångsjobb kan t.ex. vara anställningar inom handel, restaurang och omsorg. Många

- 26 000 ungdomar arbetslösa mars 2002
- 80 000 ungdomar fick ekonomiskt bistånd/socialbidrag 2000
- Sjukskrivningar och arbetssjukdomar för unga ökar

gångar växlar perioder med arbete, studier, arbetslöshet och arbetsförmedlingens programinsatser.

I brist på yrkeserfarenhet väger utbildning tungt. De ungdomar som har kvalificerad utbildning är mycket attraktiva för arbetsgivarna. Aktuell och färsk kompetens, i förening med kreativitet och förändringsbenägenhet, är ofta en avgörande fördel för de unga vid tillsättningar av tjänster, särskilt inom verksamheter där personalens medelålder bedöms ligga högt.

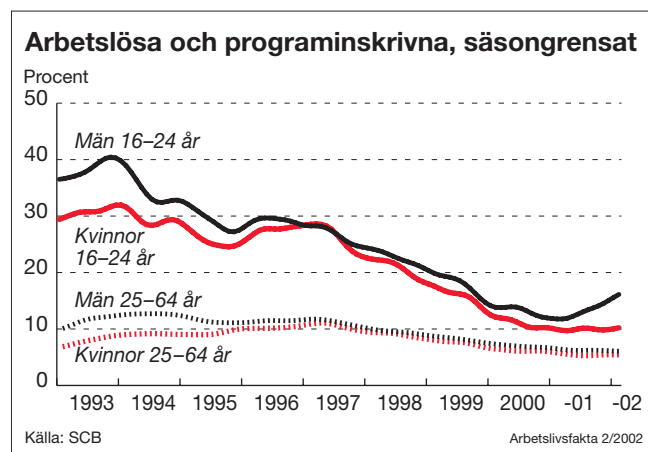
Däremot kan ungdomar få svårt att ta steget ut på arbetsmarknaden under en lågkonjunktur. Anställningstryggheten för de unga är dessutom förhållandevis låg på grund av turordningsreglerna vid uppsägningar. Ungdomar med kort utbildning, eller med utländsk bakgrund, stöter ofta på stora svårigheter att ta sig ut i arbetslivet och hamnar ofta i en rundgång av arbetslöshet, programinsatser och korta tillfälliga anställningar.

I Arbetslivsfakta redovisas aktuell och samlad information om utvecklingen inom arbetslivet. Ytterligare exemplar och tidigare nummer kan beställas från Publikationsservice, Arbetsmiljöverket, Box 1300, 171 25 Solna, tel 08-730 97 00, fax 08-730 98 17. Arbetslivsfakta och OH-bilder kan också hämtas från www.av.se och www.rfv.se.

I den konjunktursvacka som inleddes år 2001 har arbetslösheten börjat öka för ungdomarna, innan någon påverkan på övriga åldersgrupper ännu har skett. Eftersom det huvudsakligen är mansdominerade verksamheter som industrin och IT-branschen som känt av de sämre tiderna, är det främst de unga männen som drabbats av förhöjd arbetslöshet det senaste året. Bedömningen är dock att konjunktursvackan blir av begränsad varaktighet. Så snart ekonomin vänder kommer efterfrågan på ungdomar att skjuta fart på nytt. Positivt för ungdomarna är också att avmattningen ännu inte berört de privata tjänstenäringarna i någon större utsträckning, här finns nämligen många yrken med rätt begränsade kompetenskrav. Dessutom finns stora eftersatta behov inom vård och omsorg, som även framdeles ger upphov till nya lediga platser i den utsträckning som de kommunala budgetarna medger.

Högonkonjunkturen kring millennieskiftet har kraftigt drivit upp sysselsättningen bland de unga. 60 000 fler ungdomar mellan 16 och 24 år hade 2001 ett arbete, jämfört med bottenåret 1997. Under 2001 var i genomsnitt drygt 100 000 i åldrarna 16–19 år och drygt 300 000 mellan 20 och 24 år sysselsatta. Båda dessa nivåer ligger något högre än år 2000, däremot kan en viss minskning urskiljas om man jämför de båda årens fjärde kvartal. Den relativa arbetslösheten är fortfarande rätt hög bland de unga som ingår i arbetskraften. Den har dessutom ökat det senaste året, från 7 till 10 procent bland 16–24-åringarna, huvudsakligen till följd av fler arbetslösa män.

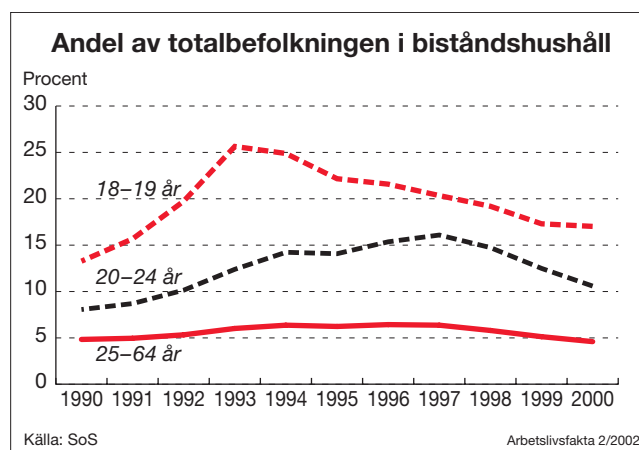
Den klart största branschen vad gäller ungdoms-sysselsättning är vård och omsorg. Även handeln är väl företrädd, liksom det mera kunskapsintensiva området finansiell verksamhet/företagstjänster där bl.a. IT ingår.

Ungdomarna utgör en prioriterad grupp på arbetsförmedlingen när det gäller satsningar på arbetsmarknadspolitiska program. I mars 2002 deltog ca 4 500

i åldern 18–19 år och ca 17 000 i åldern 20–24 år i något program. Nästan alla av 18–19-åringarna ingick i kommunernas ungdomsprogram. Utvecklingsgarantin var det vanligaste programmet för ungdomar mellan 20 och 24 år (33 %). Även arbetsmarknadsutbildning och arbetspraktik var vanliga inom denna grupp.

Frekvensen långa inskrivningstider vid arbetsförmedlingarna har starkt reducerats under den gångna högkonjunkturen. Mellan 1996 och 2001 minskade antalet 18–24-åringar med minst två års kontinuerlig inskrivningstid i arbetslöshet och program från 11 000 till 1 000.

EKONOMISKT BISTÅND/SOCIALBIDRAG

Ungdomarnas biståndsmottagande är mer konjunkturkänsligt än de äldres. Det har ökat och minskat i takt med arbetslösheten med en viss eftersläpning under 1990-talet. Andelen steg 1990–1994 och uppgången sammanföll med lågkonjunkturen och med flyktingmottagande från f.d. Jugoslavien. Från 1997 till 2000 sjönk andelen och nedgången sammanföll med högkonjunkturen och restriktivare utbetalning i ett stort antal kommuner. Andelen ungdomar med bistånd är mer än 2,5 gånger så stor som andelen äldre.

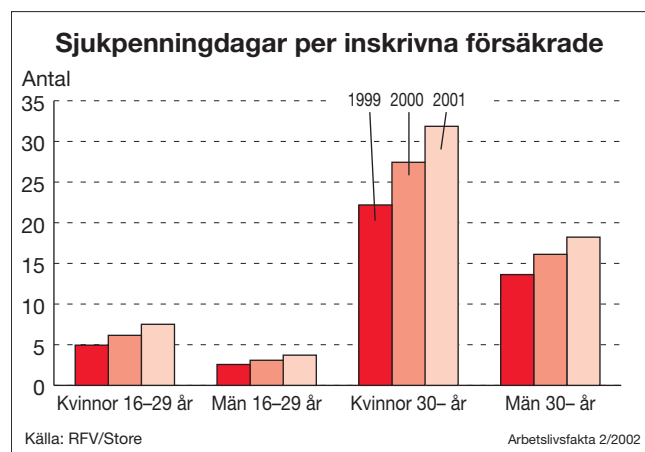
Personer i biståndshushåll 2000

	Antal bistånds- mottagare	Andel inom kategorin	Förändring 1999–2000
<i>Svenskfödda</i>			
18–19 år	11 966	7	-9
20–24 år	41 859	9	-19
25–64 år	115 752	2	-11
Summa	169 577	4	-13
<i>Utrikesfödda exkl. flyktingar</i>			
18–19 år	6 445	35	7
20–24 år	16 549	33	-13
25–64 år	106 078	15	-10
Summa	129 072	20	-9

Nästan sju av tio av ungdomar med bistånd är ensamstående utan barn. Utrikesfödda ungdomar återfinns i biståndshushåll i större utsträckning än svenskfödda. En tredjedel av de förra (exkl. flyktingar) och en tolfedel av de senare fick bistånd under året. Cirka hälften av samtliga unga personer i biståndshushåll var arbetslösa utan arbetslöshetsersättning 2000. Någon större skillnad mellan män och kvinnor finns inte.

Cirka en femtedel av ungdomarna fick långvarigt bistånd (10–12 månader) 2000. Antal biståndsmottagare med 10–12 månaders bistånd per år har ökat under 1990-talet medan antalet med bistånd kortare tid än 10 månader har minskat. Personerna med behov av bistånd under 1–3 månader är den kategori som är mest konjunkturskänslig.

SJUKFRÅNVARO

Sjukfrånvaron – mätt som antalet sjukpenningdagar per registrerad försäkrad – har ökat. Ökningen har skett inom alla åldersgrupper. Ungdomarna står för den största ökningen, dock står de endast för cirka tio procent av det totala uttaget av sjukpenningdagar. För 2001 redovisar ungdomarna, dvs. personer 16–29 år, 7,5 sjukpenningdagar per år och person för kvinnorna och nästan 4 dagar för männen. Motsvarande siffror för personer över 30 år är nästan 32 dagar för kvinnorna och drygt 18 dagar för männen. Dessa siffror ger ett för lågt värde då alla registrerade försäkrade inte är sjukpenningberättigade.

Det är inte helt lätt att mäta ungdomars sjukfrånvaro. Det beror på att ungdomar ofta har korta och återkommande sjukfrånvaroperioder, till skillnad mot de äldre som har längre sjukfall vid färre tillfällen. Detta gör att ungdomarnas sjukfrånvaro inte kommer med i RFV:s statistik då sjukpenning betalas ut först vid 15:e sjukfrånvarodagen. Statistik för de första 14 dagarna i ett sjukfall, sjuklöneperioden, kommer att presenteras av RFV under hösten 2002.

Ungdomars andel av sjukpenningdagar 2001, %

	Kvinnor	Män
16–29 år	9	8
30 år +	91	92
Samtliga	100	100

Ökning sjukpenningdagar 2000–2001, %

	Kvinnor	Män
16–29 år	21	20
30 år +	16	14
Samtliga	16	14

FÖRTIDSPENSION

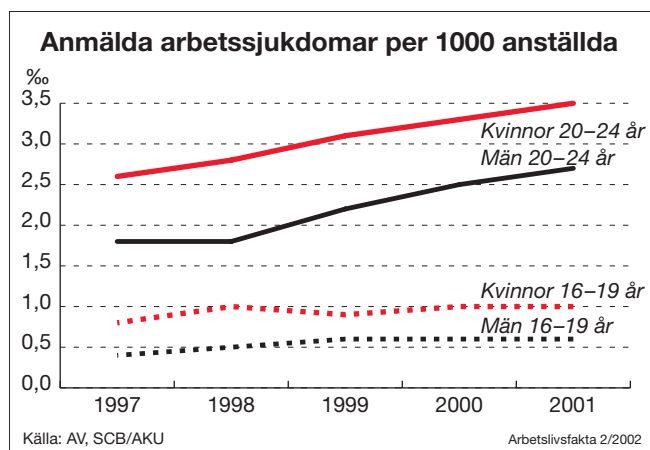
Även de nybeviljade förtidspensionerna har ökat de senaste åren. Jämfört med 1999 har förtidspensionerna för 2001 ökat med cirka 40 procent. Ökningstakten för ungdomarna ser likadan ut som för övriga grupper. Dock står ungdomarna endast för cirka 4 procent av det totala antalet nybeviljade förtidspensioner.

Orsakerna till att man förtidspensioneras skiljer sig åt mellan olika åldersgrupper. Vanliga orsaker för ungdomar är medfödda missbildningar, psykiska sjukdomar, bland annat psykisk utvecklingsstörning och neurotiska syndrom, samt sjukdomar i nervsystemet, bland annat cerebral pares. Totalt står dessa diagnosgrupper för 85 procent av de nybeviljade förtidspensionerna i åldersgruppen 16–24 år. Detta medför att andelen nybeviljade förtidspensioner också är större för 16–19-åringarna än för 20–24-åringarna. Någon större skillnad mellan könen finns inte.

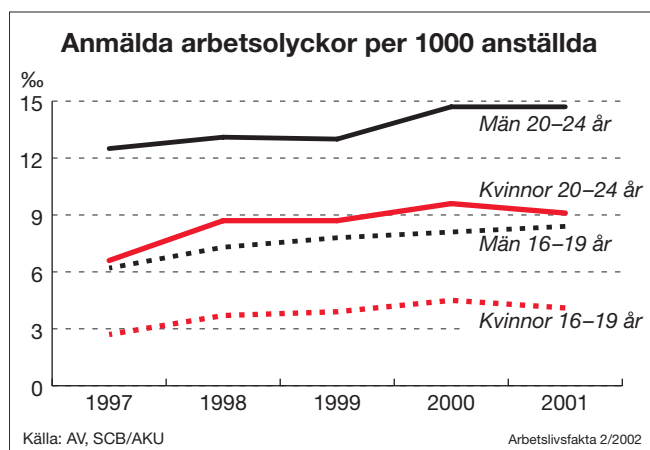
ARBETSSKADOR

Totalt anmäldes i åldrarna 16–24 år ungefär 5 300 arbetsskador år 2000. Cirka 4 300 var olycksfall, varav två tredjedelar bland män. Härtill kommer knappt 1 300 skador bland värnpliktiga. De värnpliktiga omfattas av en försäkring som innebär att även skador under fritid ingår i deras arbetsskadebegrepp. Trots denna utvidgning kan konstateras att de ca 11 000 värnpliktiga har en relativ arbetsskadefrekvens som långt överskrider den för de anställda.

Bland både kvinnor och män har 20–24-åringarna ungefär hälften så stor risk för arbetssjukdom som genomsnittet för kvinnor respektive män på svensk arbetsmarknad. Även för arbetssjukdomar sker en utjämning mellan könen. Ökningen mellan 1997 och 2000 var dubbelt stor för män som för kvinnor. För både kvinnor och män är det i första hand belastningssjukdomarna som ökar. Det är också dessa som utgör huvuddelen av de anmälda arbetssjukdomarna, cirka två tredjedelar för både män och kvinnor.

Bland anställda är risken för olycksfall högst för 20-24-åriga män. Den är 30 procent högre än genomsnittet för samtliga män, vilken var 11,1 arbetsolycksfall per 1000 förvärvsarbetande män år 2000. Unga män har 50 procent högre risk för arbetsolycksfall än unga kvinnor. En utjämning har dock skett under senare år. År 1994 hade unga män dubbelt så hög risk som unga kvinnor.

Olycksbilden är mycket olika för män och kvinnor, eftersom de finns inom helt olika delar av arbetsmarknaden. Männen arbetsolyckor präglas av att de till stor del finns inom industrin. 18 procent av arbetsolyckorna är maskinolyckor och lika många är skador som uppstår vid hantering av verktyg och material, 10 procent är fallolyckor och 9 procent är akuta överbelastningsskador som huvudsakligen uppstår vid lyft. Vanliga yrkeskategorier bland de skadade är verktygsmaskinoperatörer, lagerarbetare, fordonsmontörer, byggnadssnickare samt lastbils- och långtradarchaufförer.

Kvinnornas arbetsolyckor präglas av att de till stor del finns inom vård och omsorg. 25 procent av deras arbetsolyckor är akuta överbelastningsskador huvudsakligen från lyft av patienter, 24 procent är våld eller aggression från patienter eller klienter, 12 procent är

fallolyckor samt 9 procent vardera utgörs av maskinolyckor och skador vid hantering av verktyg och material. Vanliga yrkeskategorier är vårdbiträden, personliga assistenter, undersköterskor, skötare, vårdare, barnsköterskor, köks- och restaurangbiträden samt städare.

SKOLELEVERNAS ARBETSMILJÖ

Arbetsmiljölagen gäller även skolelever. Någon rapporteringsplikt för elevernas skador finns dock inte. Kunskap om elevers arbetsmiljö och skador får hämtas från olika undersökningar. I en rikstäckande urvalsundersökning från 1996/1997 analyserades både elevernas arbetsmiljö och skador. Elevernas medverkan i arbetsmiljöarbetet bedömdes som ej tillfredsställande i 29 procent av skolorna och elevskyddsombudsutbildningen som ej tillfredsställande i 47 procent av skolorna.

Ventilation (48 %), ändamålsenliga lokaler (33 %) och ljudnivå (26 %) anges oftast som ej tillfredsställande i den fysiska arbetsmiljön. Ej tillfredsställande i den psykosociala arbetsmiljön är lärartäthet och personalresurser (36 %) och personalens möjlighet att ge socialt stöd (26 %). Risker och brister på skolgården anges i hög grad vara bristfälligt underhåll av byggnader och lekutrustning (46 %), vuxna som "inte ser" bråk (43 %) samt bråk och aggressivt beteende mellan elever (42 %).

Elevskadorna uppskattades till 19 per 1000 elever under vårterminen 1997, varav 57 procent av skadorna drabbade pojkarna. Totalt innebär det ungefär 30 000 elevskador under vårterminen 1997. Fördelning på årskurs var årskurs 1-3: 25 procent, åk 4-6: 29 procent, åk 7-9: 16 procent, gymnasiet 30 procent. 25 procent inträffade i idrottslokal, 21 procent på skolgården, 10 procent i korridorer och kapprum samt 10 procent i lektionssalar.

Ungefär en tredjedel av skadorna är avsiktligt (9 %) eller ej avsiktligt (21 %) våld. Hälften av det avsiktliga våldet sker i korridorer och uppehållsrum medan det ej avsiktliga våldet sker i idrottslokaler (34 %), skolgårdar (28 %) samt korridorer och uppehållsrum (20 %).

ARBETSLIVSFAKTA

Redaktör för detta nummer: Adam Carlquist

För ytterligare information kontakta:

Arbetsmarknadsstyrelsen

Hans Tydén, tel 08-586 060 00

Arbetsmiljöverket

Elisabet Broberg, tel 08-730 90 00

Riksförsäkringsverket

Adam Carlquist, tel 08-786 90 00

Socialstyrelsen

Hans Schwarz, tel 08-555 530 00

ISSN-1400-9439